

НАЗВИ ТКАНИН ДЛЯ ОДЯГУ В ГОВІРКАХ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ

Від початку цивілізації тканина супроводжує людину протягом усього життя. Її назви зберігають свідчення про явища культури у часі і тоді, коли самі явища чи їх важливі ознаки вже зникли, або ж трансформувалися, набули іншої якості [3, 13]. За функціональним призначенням тканини поділяються на три групи: для одягу, впорядкування житла і господарських потреб.

Назви тканини для одягу не були предметом спеціального діалектологічного дослідження, хоча в усіх розвідках, пов'язаних із назвами одягу, присутні назви тканин, які є мотиваторами назв одягу (див. праці Г. Гримашевич, Т. Щербини, К. Матейко). Окремі діалектні назви тканин для одягу фіксують лексикографічні джерела (Гримашевич, Мельничук, СБГ, Влад.).

Найбільш повно ідеографічна сфера *тканина* представлена у словнику Є. Шевченка «Українська народна тканина», де об'єкт «тканина» репрезентовано від його передісторії аж до перетворення у тканинні вироби різного призначення [3, 19]. Назви тканин для одягу в говірках Східного Поділля не були предметом діалектологічного опису, що визначає актуальність нашого дослідження. Метою статті є системний опис лексики на позначення тканин для одягу у тридцяти говірках західних районів Черкаської, східних – Вінницької, північно-східних – Одеської та північно-західних – Кіровоградської областей.

Серед назв тканин для одягу у східноподільському ареалі чітко виділяються дві лексико-семантичні мікрогрупи – назви тканини, яку виготовляли у домашніх умовах, і назви тканин, які виготовляли на виробництвах. Для обох названих полів спільними є питомі лексеми *полотно* (ЕСУМ, IV, 502) та *тканина* (ЕСУМ, V, 582), що відомі з цим значенням іншим слов'янським мовам, полісем, запозичений із

латинської *ма'тер'їя*, *мат'ір'їал* (ЕСУМ, III, 413), та лексема *крам*. Номен *крам*, очевидно, зазнав розширення семантичної структури. Запозичена з німецької мови, можливо, частково за польським посередництвом, лексема реєструється у СУМ зі значеннями 1) *розм.* 'тканина'; 2) 'предмет торгівлі, звичайно фабричного виробництва' (IV, 322). Лексему *крам* на позначення тканини фіксують лексикографічні джерела інших регіонів, зокрема у поліських говорах лексема вживається із значеннями 'бавовняна тканина, ситець', 'фабрична тканина' (Влад., 223), 'тканина, з якої шиють одяг' (Гримашевич, 78). У досліджуваних говірках лексема *крам* вступає у синонімічні відношення з лексемами *полот'но* (Шам.), *ма'тер'їя* (Сем., СБ, Черп., Гр.), *тка'нина* (Рус.), *ткан'* (Орл.). Поява додаткового значення в семантичній структурі лексеми *крам*, уживаної в говірках н. п. Русалівки та Орлового, очевидно, зумовлена тим, що тканина, виготовлена в домашніх умовах, теж могла стати предметом торгівлі: *крам / це до'машн'а ткан' у з'вої / шо ск'рут'ана / йї'ї ба'гато* (Орл.).

На позначення тканини, яку виготовляли в домашніх умовах, у східноподільських говірках зафіксовано, хоч і такі, які повністю архайзувалися у зв'язку з позамовними чинниками і зберігаються лише у свідомості мовців, колись загальнонародні лексеми (Грінч., I, 373; IV, 283) *де'с'атка*, *три'нац'ад'ма*, в основі номінації яких мотиваційна ознака 'кількість пасом при тканні'. Назви полотна, виготовленого вдома, спричинили появу однослівних і двослівних найменувань виробів із такої тканини: *ди'с'атка* (Бок, ЗР, Лег., Важ.), *де'с'атка* (Бер.), *дис'а'чанка* (Сем.), *дис'а'чана со'рочка* (Ор., Тер., Хар., Доб., СБ, Вес., Чер., Рус.) 'чоловіча сорочка з десятки', 'жіноча сорочка з десятки', *ди'с'атки* (Бер.), *дис'а'чанки* (Сем.), *дис'а'чан'ї шта'ни* (Хар., СБ, Лег., Ор., Тер., Чер.), *ди'с'аточн'ї* (Доб.) 'штани з десятки', *дис'а'чанка* (Сем.), *дис'а'чана йупка* (Ор., Тер., Хар., Чер.) 'спідниця з десятки'; *три'нац'атка* (Бок., Ор., Тер., ЗР, Сем., Важ., Вес., Лег.) 'жіноча сорочка з тринадцятки',

‘чоловіча сорочка із тринадцятки’, ‘спідниця із тринадцятки’, *три/нац’атки* (Бер.) ‘чоловічі штани із тринадцятки’, *три/нац’атна со/рочка* (Доб., СБ, Чер., Тек.) ‘жіноча сорочка із тринадцятки’, ‘чоловіча сорочка із тринадцятки’, *три/нац’атн’і шта/ни* (Чер., Доб.) ‘чоловічі штани із тринадцятки’, *три/нац’атна йупка* (Доб., Чер.) ‘спідниця із тринадцятки’.

З розвитком суспільно-економічних відносин відпала потреба у виробництві одягових тканин у домашніх умовах. З цієї причини лексеми *ма/тер’їя*, *тка/нина*, *мат’ір’йал*, *ткан’* у досліджуваних говірках звужують семантику через втрату семи ‘виготовлено в домашніх умовах’, а лексема *полот/но* на позначення домотканої тканини вживається у словосполученні *до/машн’е полот/но*, *домот/кан:е полот/но*.

Назви тканин, які виготовляють на виробництві, утворюють складну ієрархічну структуру: назви шовкових тканин, назви бавовняних тканин, назви вовняних тканин, назви шерстяних тканин, назви синтетичних тканин. До мікрогрупи назв шовкових тканин входить лексема на позначення тонкої, густої шовкової тканин *кре^uмди/шин* (Крив., Сем., Лег.), *кримди/шин* (Нос., Чер.), *крепди/ш’ін* (ВМ, Вес., Бок.), *крепде^u/шин* (Кол., Тек.), *крепди/шин* (Бер., ЗР, Шам., Віл., Ух.), *кринди/шин* (Нос.), *крипди/шин* (Важ., СБ.), *крепдо/шин* (Хар.), *крепда/шин* (Рус.). Слово *крепдешин*, що з фр. буквально означає ‘креп з Китаю’, утворено від іменників креп і власної назви Chine ‘Китай’, що походить від назви першої династії китайських імператорів Chin (ЕСУМ, III, 84). Для шовкової чи напівшовкової тканини, блискучої і гладенької з лиця, у говірках Східного Поділля відзначено назву *атлас* (ВНП) з наголосом на першому складі (пор. у СУМ, I, 70 – *ат/лас*), що є запозиченням із тюркських мов, в яких означає ‘гладкий, рівний’. Етимологи припускають, що в українську і російську мови слово могло прийти через польське або німецьке посередництво (ЕСУМ, I, 96). Іншомовну назву легкої, тонкої шовкової чи бавовняної тканини (СУМ, XI, 465) *шифон*

мовці засвоїли з типовою для подільських говірок реалізацією [ф] → [хв] *ших[/]вон* (Доб., Хиж., Хар., Крив.), *ши[/]фон* (решта говірок). На позначення складноузорчастої тканини, зробленої з шовкових і золотих або срібних чи імітуючих їх ниток, у говірках використовують лексему *пар[/]ча*, запозичену з тюркських мов, де вона позначає «шматок, клаптик» (ЕСУМ, IV, 302). Сема 'тканина з густим коротким ворсом із натурального шовку' має однотипну реалізацію – *'бархат* (ВНП). Укладачі ЕСУМ (I, 146) вказують, що лексема запозичена із західноєвропейських мов, де вона позначає вид тканини або грубу тканину. Словосполучення *'газова ткан'* дало назву дуже тонкій прозорій шовковій тканині (ВНП). На позначення схожої на оксамит тканини з м'яким ворсом у говірках зафіксовано лексему *пл'уш* (ВНП). Ця назва, відома багатьом слов'янським мовам, запозичена з німецької, куди прийшла із фр., де була утворена від *peluchier* 'смикати, сіпати, скубити', що зводиться до гало-романського 'позбавляти волосся'. Імовірно, що у фр. лексема могла постати й іншим шляхом – від іт. *Peluzzo* 'сорт тонкого сукна, волосинка, ворсинка' (ЕСУМ, IV, 460). Лексема *вел[/]вет* (Рус., Кол., Лег., Хиж., ВМ, Ос., Мел.), її варіанти *в'іл[/]вет* (Тек., СБ, Чер., Гр., ЗР, Хар., Доб., Бер., Важ., ММ, Нос, Тауж., Ор., Віл., Ух., Ос.), *вил[/]вет* (Крив., Чап., Сем.), *вал[/]вет* (Вес., Бок.) та лексема *пл'уш* (Тауж.) позначають схожу на оксамит бавовняну тканину з густим ворсом. Імовірно, лексему *вел[/]вет* запозичено через російську і польську мови з англійської, де вона позначає «оксамит» (ЕСУМ, I, 347). Лексема *ки[/]тайка*, яка вживалася на позначення дорогої, шовкової тканини чи бавовняної фарбованої тканини, різновиду тафти, що завозили з Китаю [7, 297], повністю втратила своє первісне значення і в сучасних східноподільських говірках позначає семи 'жіночий піджак, розширений від талії' (Бок.), 'тонка стрічка, якою оздоблювали одяг': *це то[/]нен'ка* *'л'ента на 'палиц' / опиши[/]вайут' 'нейу фар[/]тук ки[/]тайочкою* (Черп.), *китаї[/]ки* 'ряд ниток на кінці пояса' (СБ), 'ряд ниток на кінці килима':

¹коло кил'і¹м'іу / так йак з'йазана бахро¹ма / пу'чечками (Тер.), 'ряд ниток на кінці шарфа' (Доб.): ши¹рокий шарф / а на к'ін'ц'ах ¹бомчики / китаї'ки при'шит'і, 'ряд ниток на кінці скатерки' (Сем.): та'ко китаї'ки на с'катиц'і ¹вис'іли / йак тала'гон'чики. Крім того, лексема ки'тайка зазнає лексичної атракції і позначає гроно винограду (Ос.).

Бавовняні тканини в говірках Східного Поділля репрезентовані лексемами ба¹зеїка (Ор., Доб., Кол., Чап., Віл.), пома¹зеїка (СБ., Ос.) 'бавовняна тканина', ¹баїка (ВНП) 'м'яка бавовняна тканина з ворсом', ба¹тист (Тек., Бер., Сем.), ба¹т'іст (Ос., Чер., Мел., ММ, СБ, Хиж., ЗР, Чап., ВМ, Сем., Рус., Віл., Бер., Тек., Шам.) 'тонка бавовняна тканина', б'аз' (Бок., Ор., Мел., ММ, СБ, Хиж., ЗР, Чап., ВМ, Сем., Рус., Віл., Бер., Тек., Шам.) 'густа бавовняна тканина', са¹тин (Рус., ВМ, Кол., Чап., ЗР, ММ, Ух., Мел.), са¹т'ін (Ос., Хиж., Сем., Бер., Гр., Крив., Хар., СБ, Чер., Нос., Важ., Шам., Віл., Бок., Доб., Ор.) 'атласиста з лицьового боку бавовняна або шовковиста тканина', поп'л'ін (Ух., Шам., ЗР, Лег., Чап., Хар., Кол., Вес., Крав., ВМ, Нос., Хиж., Мел., Бок., Доб., Ор.), пап'л'ін (Ос., Віл., ММ, Бер.) 'шовкова або бавовняна тканина з рельєфно виділеними поперечними нитками', репс (ВНП) 'цупка бавовняна або шовкова тканина з дрібними рубчиками', ¹ситец' (Бер., Кол.), ¹ситиц' (Чап., Лег., ЗР., Мел., ВМ, Ос., Шам., Важ., Ор., Віл., Ух., ММ, Бок., Рус., Хиж., Гр., Крив., Доб., Вес., Тек., Хар., СБ, Чер.), ¹с'ітиц' (Нос.), ¹с'іт'іц' (Сем.) 'тонка бавовняна тканина з вибивним малюнком, рідше однотонна', фла¹нел' (Ор., ВМ, Шам., Віл., Ух., Хиж., Кол., Вес.), фла¹нел'ка (Ос., Чер.), хла¹нел' (Крив.) 'м'яка бавовняна тканина', марк'і¹зет (Бок., Ор., Мел., Доб., Кол., Вес., СБ, Хар., ЗР, ВМ, Ух., Рус., Сем., Бер., Чер.), марк'і¹з'ет (Крив., Віл.), мари¹зет (Тек.) 'тонка напівпрозора тканина із суканої пряжі', ¹марл'а (ВНП), 'тонка бавовняна тканина з рідкопереплетених ниток, що використовується найчастіше як перев'язний матеріал', пир'кал' (Сем., Віл., ЗР, Чер., Крив.), ¹перкал' (Хиж., Хар., Доб., Мел.) 'тонка дешева бавовняна тканина'.

Усі лексеми, зафіксовані в досліджуваних говірках на позначення бавовняних тканин, є запозиченнями: *байка* є похідною від *бая*, яка прийшла в українську мову через польське посередництво з німецької, у яку було запозичено з латинської та означало ‘каштановий, гнідий’ (ЕСУМ, I, 156); *батист* запозичено із фр., ‘сорт шовку, полотна’ (ЕСУМ, I, 150); *б’язь* – із турецької (О. Преображенський переконливо виводив від англ. ‘байка’ (ЕСУМ, I, 314)); *сатин* відоме багатьом слов’янським мовам, запозичено з французької мови, можливо, через німецьке посередництво, у якій виводять від арабського, що буквально означає «з китайського міста» (ЕСУМ, V, 183); *ноплін* – з французької мови, у якій походить від італійського *rapalino* з *rara* (Етимологи припускають можливість походження назви тканини від того, що її почали виготовляти в Авіньйоні за часів, коли він був резиденцією папи (ЕСУМ, IV, 518)); *репс* відоме багатьом слов’янським мовам, запозичено з французької, що походить від англійського *rep*, пов’язаного із *pib* «ребро», споріднене із праслов’янським та українським *ребро* (ЕСУМ, V, 63); *ситець* запозичено через російське посередництво з голландської мови, де означає *строкатий* (ЕСУМ, V, 245); *перкаль* відома на всьому слов’янському ареалі, є запозиченням із французької, де позначає тонку бавовняну тканину (ЕСУМ, IV, 350). Лексема *димка* літературній мові відома зі значеннями 1) ‘легка прозора тканина’, 2) ‘товста бавовняна тканина, переважно смугаста’ (СУМ, II, 278). У більшості досліджених говірок лексема не вживається. Лише у 2-х говірках мовці можуть умотивувати назву й описати реалію: *про/зора ма/тер’їя* / *та/ке йак газ* / *йак ши/фон* / *та/ка /димчаста* (Мел.); *ле^u/ген’ка ткан’* / *йак фа/та у моло/духи* / */дуже то/нен’ка* (Орл.). Ще у 3-х говірках лексема позначає лише виріб із такої тканини: *ши/рока сп’ід’ниц’а* (Рус.), *с тон/койі т’кан’і по/шита сп’ід’ниц’а* (Доб.), *проз/рачна /йупка* / *аш с/в’ітиц’а* (Бок.).

Назви вовняних тканин репрезентують лексеми *сук/но*, *каше/м’ір*, *бос/тон*, */бобрик* та їх фонетичні варіанти. Лексему *сук/но* зафіксовано в

усіх говірок на позначення щільної тканини з вовняного чи напіввовняного прядива. Давня назва спільнокоренева із псл. *sъkati ‘в’язати вузли, зв’язувати, сукати, скручувати’ (ЕСУМ, V, 470). На позначення семи ‘тонка, м’яка вовняна тканина, пофарбована переважно в темні кольори’ зафіксовано варіанти *каши/м’ір* (Важ., Тек., Бок., ММ, ВМ, Чап., Доб., Ор., Ух., Ос., ЗР, Лег., Чер., СБ), *каш/м’ір* (Ос., Віл., Нос.), *каше^u/м’ір* (Шам., Хиж., Хар., Кол., Вес., Бер., Крив.), *коши/м’ір* (Сем.), *кашо/м’ір* (Гр.). На думку етимологів, назва *кашемір* походить з фр. від назви колишнього князівства «Кашмір» на півночі Індії, де виготовляли цю тканину (ЕСУМ, II, 410). Сема ‘вищий сорт дорогого сукна’ реалізується фонетичними варіантами *бос/тон* (СБ, Тер., Крив., Хиж., Бок., Мел.), *’бостон* (Чап.), *бас/тон* (Чер., Вес., Крив., ЗР, Хар., Рус., Доб., ВМ, ММ, Ор., Ух., Віл., Ос.). Лексема *’бобрик* передає сему ‘густе тепле сукно з короткою стоячою ворсою’ лише в окремих говірках (Мел., Тер., Вес., Кол.). Етимологи вважають, що це запозичення з російської мови, в якій утворено за подібністю до бобрової шерсті (ЕСУМ, I, 217). У досліджуваних говірках лексема має широку семантичну структуру, позначаючи назви одягу та іншої тканини: ‘піджак бобриковий’ (Нос.), ‘чоловіче півпальто на ваті’ (Крив., Сем., Кап.), ‘короткий сукняний одяг з ватною підкладкою’ (Рус., Хиж., Важ., ЗР, Чап.), ‘чоловіче півпальто з ватною підкладкою і хутровим коміром’ (Гр., Чер., Бок., Доб.), ‘міцна тканина, з якої шиють куртки’ (Хар., Тек., Шам., Ор., Ух., ММ), ‘шерстяна тканина’ (СБ).

Мікрогрупу на позначення шерстяних тканин утворюють лексема *шеу/йот* (Тек., Чер., Чап., Лег., Віл., Сем., Рус., Ух., ВМ, Ос., ЗР, Крив., Хиж., Хар., СБ, Важ., ММ, Вес., Кол, Доб., Мел., Ор., Бок.), *шау/йот* (Нос.) ‘дорогий сорт м’якої, легкої, трохи ворсистої шерстяної чи напівшерстяної тканини’ та лексема *драп* ‘густа шерстяна чи напівшерстяна тканина, призначена для пошиття верхнього одягу’ (ВНП),

яку запозичено з фр. чи нім. мови. Етимологи виводять основу від латинського ‘сировина, сукно’ (ЕСУМ, II, 122).

На позначення синтетичних тканин у говірках зафіксовано такі назви: *лаў^лсан* (Бок., Віл., Шам., Хиж., Кол., ВМ, Ор., Доб.), *лап^лсан* (Ух., Ос., ЗР, Лег., Чер., СБ, Хар., Важ., Тек., ММ, Нос., Вес., Крив., Гр., Чап.), *ней^ллон* (Шам., ММ, Віл., Ух., Чап., Гр., Вес., Кол., Тек., СБ, Чер., Лег., ЗР, Хиж., Рус., Доб., Сем., Бер.), *найа^ллон* (Крив., Ос.), *наї^ллон* (Хар., Нос., Важ.), *найї^ллон* (Ор.), *нейї^ллон* (ВМ), *ниї^ллон* (Бок.), *кап^лрон* (ВНП). Лексему *лавсан* запозичено з російської мови, де вона утворена шляхом аббревіації від назви *лаборатория высокомолекулярных соединений академии наук* (ЕСУМ, III, 178).

Отже, більшість лексем на позначення тканин, які виготовлені на виробництві, у говірках, як і в літературній мові, є запозиченими. У досліджуваних говірках такі лексеми, як правило, зазнають зміни формальної структури. Значну кількість фонетичних варіантів, очевидно, можна пояснити тим, що запозичення відбувалося усним шляхом.

Назви тканин утворюють типові моделі номінації виробів із цих тканин: *су^лкон:а сп^лідниці^ла*, *ширс^лц^л’ана сп^лідниці^ла*, *сук^лн’ана сп^лідниці^ла*, *су^лкон:а ї^лупка* ‘спідниця, виготовлена із сукна’, *наї^ллонова ї^лухстка*, *ней^ллонова ї^лухстка*, *ней^ллоновий пла^лток* ‘хустка, виготовлена з нейлону’, *ї^лгазовий пла^лточок* ‘хустка, виготовлена із тканини газ’, *вил^л’ветов’ї* (в’їл’ветов’ї) *шта^лни*, *п’л’ушов’ї шта^лни* ‘штани з вельветової тканини’ та ін.

Суфіксальним способом утворюються субстантиви на позначення виробів із тканини: *су^лконка* ‘спідниця, пошита із сукна’, ‘жіноче напівпальто із сукна’, *п’л’ушка* ‘жіноча плюшева куртка’, ‘плюшевий піджак’, *найа^ллонка* ‘хустка, виготовлена з нейлону’, *л’а^лничка* ‘невеличка хустка з тонкої тканини’, *в’їл’ветки* ‘штани з вельветової тканини’, *ї^лгаз’їк* ‘хустка з газу’ та ін.

Отже, на позначення тканин у східноподільських говірках зафіксовано питомі та запозичені зі слов'янських і неслов'янських мов лексеми, характерні для літературної мови та діалектів. Окремі лексеми перебувають у ядрі лексико-семантичних груп, інші витіснені на периферію номінативного корпусу. Назви тканин засвідчують тісний семантичний і словотвірний зв'язок із назвами виробів.

Список обстежених населених пунктів:

Кол. – Колодисте, Тек. – Текуча, СБ – Старі Бабани, Чер. – Черповоди Уманського р-ну, Доб. – Добра, Рус. – Русалівка, Хар. – Харківка Маньківського р-ну, ЗР – Зелений Ріг, Крив. – Кривчунка, Хиж. – Хижня Жашківського району, Вес. – Веселівка, Гр. – Гребля Христинівського р-ну, Лег. – Легедзино Тальнівського р-ну, Чап. – Чапаївка Монастирищенського р-ну Черкаської обл., Важ. – Важне, ММ – Мала Мочулка Теплицького р-ну, Мел. – Мелешків, Нос. – Носівці Гайсинського р-ну, Тер. – Тернівка Бершадського р-ну, Сем. – Семенки Немирівського р-ну Вінницької обл., Тауж. – Таужне Гайворонського р-ну, Шам. – Шамраївка Ульяновського р-ну, Ор. – Орлове Новоархангельського р-ну, Кап. – Капітанка Голованівського р-ну Кіровоградської обл., Ух. – Ухожани Балтського р-ну, Віл. – Вільшанка, Ос. – Осички Савранського р-ну, Бок. – Бокове Любашівського р-ну Одеської обл., Бер. – Берізки, ВМ – Велика Мечетня Кривоозерського р-ну Миколаївської обл.

Джерела:

Влад. – Владимирская Н. Г. Полесская терминология ткачества // Лексика Полесья. – М., 1968. – С. 193 – 280.

Гримашевич – Гримашевич Г. І. Словник назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок – Житомир, 2002. – 184 с.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови: В 7 т. / За ред. О.С. Мельничука, В.Г. Складенка. – К.: Наукова думка, 1982 – 2006. – Т. 1 – 5.

Мельничук – Мельничук О.С. Південноподільська говірка с. Писарівки // Діалектологічний бюлетень. Вип. III. – К.: Вид-во АН УРСР, 1951. – С. 44–69.

СУМ – Словник української мови / За ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 1–11.

СБГ – Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н.В. Гуйванюк. – Чернівці, 2005. – 688 с.

Література:

1. Горобець В. Назви тканин та одягу в українських джерелах (за матеріалами XVIII ст.) // НТЕ. – 1972. – № 4. – С. 53 – 59.
2. Гримашевич Г. І. Номінація одягу та взуття в середньополіському діалекті : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2003. – 19.
3. Гриценко П. Ю. Етнографічні словники у контексті сучасної культури // Шевченко Є. І. Українська народна тканина. – К. : Артанія, 1999. – С. 13 – 21.
4. Дєрке М. Ж. Назви одягу в угорських говорах Закарпаття : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Ужгород, 2002. – 19 с.
5. Клименко Н. Б. Назви одягу в східностепових говірках Донеччини : Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Донецьк, 2001. – 19 с.
6. Пашкова Н. І. Назви одягу в українських говорах Карпат (структурно-семантична, генетична та ареальна характеристика): Дис. ... канд. філол. наук. – К., 1999. – 227 с.
7. Шевченко Є. І. Українська народна тканина. – К.: Артанія, 1999. – 416 с.: іл.

8. Щербина Т. В. Середньонадніпрянсько-степове діалектне порубіжжя у світлі ізоглос: Дис. ... канд. філол. – К., 2003. – 341 с.